

Рецензія
на дисертаційне дослідження **Квітки Аліни Сергіївни**
на тему «**Формування соціально-комунікативної компетентності**
майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України»,
подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки,
галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науково-дослідними темами. У сучасних соціально-економічних, політичних і правових умовах розвитку української держави змінився зміст як військової, так і соціально-комунікативної діяльності майбутніх офіцерів. Нові реалії обумовлюють необхідність майбутнім офіцерам державної кримінально-виконавчої служби України діяти переважно у нестандартних ситуаціях, вирішувати складні професійні завдання, які передбачають активне включення у соціально-комунікативну взаємодію з різними категоріями осіб, зокрема колегами, ув'язненими, їхніми родичами та громадськістю. У контексті цього особливої актуальності набуває проблема формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України що забезпечує можливість їхньої активної комунікації в умовах спеціального середовища. Враховуючи це, невід'ємною складовою професійної компетентності сучасного офіцера є особистісні характеристики та мотиви професійної діяльності, спеціальні знання і вміння, наявність яких дає змогу успішно встановлювати контакти з колегами, різними групами мирного населення різних країн, керувати процесом професійного спілкування, використовувати ефективні стратегії поведінки в професійних конфліктних ситуаціях, вивчати та впроваджувати міжнародний та вітчизняний військовий досвід, використовувати отриманні знання в процесі спілкування з військовими представниками інших країн, а також продовжувати навчання за кордоном. Таким чином, дослідження Квітки Аліни Сергіївни є актуальним, а його результати прогностичними. Зазначимо, що актуальність дослідження Квітки Аліни Сергіївни посилюється виділеними суперечностями й важливістю їх розв'язання. Тому актуальність теми не викликає сумнівів.

Дослідження виконано у Хмельницькому національному університеті відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт з теми «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 31.10.2019 р.).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується логікою подання поняттєвого апарату дослідження: об'єкта, предмета, мети дослідження, послідовним розв'язанням поставлених завдань, репрезентативністю джерельної бази, широкою апробацією дослідження: наукові положення, результати дослідження апробовані науково-практичних конференціях різного рівня.

Значення для науки і практики отриманих результатів. Дисертаційна робота містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що: полягає в тому, що *вперше*: обґрунтовано педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки (доповнення та структурування змісту дисциплін гуманітарного спрямування з урахуванням особливостей професійної діяльності та соціально-комунікативної взаємодії у пенітенціарній системі; розвиток соціально-комунікативних умінь і навичок шляхом використання інтерактивних та діалогічно-дискусійних технологій навчання; моделювання типових ситуацій професійної діяльності на засадах проблемності для набуття досвіду соціально-комунікативної взаємодії; активізація самостійної дослідницької / проектної роботи курсантів під час планових занять і самостійної підготовки); *удосконалено*: діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України завдяки використанню критеріїв (особистісного, когнітивного та діяльнісного), відповідних їм показників та характеристики рівнів (початкового, достатнього та оптимального); сутність поняття «соціально-комунікативна компетентність майбутніх офіцерів ДКВС України» (інтегративна особистісна властивість, що охоплює особистісні характеристики та мотиви професійної діяльності, спеціальні знання і вміння, необхідні для налагодження соціально-комунікативної взаємодії з різними категоріями осіб, зокрема колегами, ув'язненими, їхніми родичами та громадськістю); *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про зміст і структуру соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України (як єдності особистісно-комунікативного, інформаційно-пізнавального та діялісно-результативного компонентів) і особливості її формування шляхом моделювання цього процесу та створення відповідної структурно-функціональної моделі.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України у процесі професійної підготовки, в яких запропоновано використовувати комунікативні практики та несилові інструменти впливу на засуджених, а також застосовувати методи ненасильницької комунікації в місцях відбування покарань.

Підготовлено та впроваджено в систему професійної підготовки навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Пенітенціарна педагогіка», «Пенітенціарна психологія», «Професійна етика», «Риторика», «Іноземна мова за професійним спрямуванням» з урахуванням особливостей професійної діяльності та комунікації у пенітенціарній службі. Запропоновано систему змодельованих

типових ситуацій професійної діяльності на засадах проблемності та інтерактивних і діалогічно-дискусійних технологій навчання для набуття курсантами досвіду соціально-комунікативної взаємодії з різними категоріями осіб (засудженими, їхніми родичами, представниками громадськості).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Академії Державної пенітенціарної служби (акт № 15/3943 від 31.12.2021 р.), Військової академії (акт № 28/4/29 від 01.02.2022 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт № 31/08 від 04.04.2022 р.), Льотної академії Національного авіаційного університету (акт № 01-08/703 від 01.06.2022 р.).

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У вступі правильно, чітко й конкретно виписано методологічний апарат дослідження, при цьому мета й завдання погоджені зі структурою та висновками роботи, а здійснений огляд проблеми дозволив представити здобуті результати.

У першому розділі висвітлено теоретичні основи формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України, зокрема охарактеризовано соціально-комунікативну компетентність як предмет наукових досліджень, розкрито історико-педагогічні та компаративістські засади професійної підготовки фахівців пенітенціарної системи, висвітлено сутність, структуру і зміст соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України.

Соціально-комунікативну компетентність офіцера кримінально-виконавчої служби потрактовано як інтегративну особистісну властивість, що охоплює особистісні характеристики та мотиви професійної діяльності, спеціальні знання і вміння, необхідні для налагодження соціально-комунікативної взаємодії з різними категоріями осіб, зокрема колегами, ув'язненими, їхніми родичами та громадськістю. Обґрунтовано та схарактеризовано компонентний склад соціально-комунікативної компетентності офіцерів кримінально-виконавчої служби, що охоплює особистісно-комунікативний, інформаційно-пізнавальний та діяльнісно-результативний компоненти.

У другому розділі представлено науково-методичні засади формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України, визначено її критерії, показники та рівні, з'ясовано стан сформованості цієї професійно важливої властивості, обґрунтовано педагогічні умови її формування. Оцінювати рівня сформованість соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України здійснювалося за трьома критеріями: особистісним, когнітивним і діяльнісним.

Заслуговують схвалення обґрунтовані та впроваджені педагогічні умови:

- 1) доповнення та структурування змісту дисциплін гуманітарного спрямування з урахуванням особливостей професійної діяльності та соціально-комунікативної взаємодії у пенітенціарній системі;
- 2) розвиток соціально-комунікативних умінь і навичок шляхом використання інтерактивних та діалогічно-дискусійних технологій навчання;
- 3) моделювання типових

ситуацій професійної діяльності на засадах проблемності для набуття досвіду соціально-комунікативної взаємодії; 4) активізація самостійної дослідницької / проектної роботи курсантів під час планових занять та самостійної підготовки. Розроблено структурно-функціональну модель формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів кримінально-виконавчої служби, складовими якої є цільовий, змістовний, технологічний та результативний блоки.

У третьому розділі подано зміст і методику впровадження педагогічних умов формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України, результати формувального етапу експерименту, а також методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України. Подані результати педагогічного експерименту щодо формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України засвідчили, що після закінчення формувального етапу експерименту показники сформованості соціально-комунікативної компетентності в курсантів ЕГ порівняно з даними КГ суттєво вищі, зокрема серед курсантів ЕГ виявлено на 9,85 % і 16,70 % більше тих, у кого зазначена професійно важлива властивість сформована відповідно на оптимальному і допустимому рівнях.

Повнота викладу матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Основні результати дослідження за темою дисертації висвітлено у 14 наукових публікаціях, з них 5 статей опубліковано у фахових виданнях України в галузі педагогіки; 1 методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам; 8 тез конференцій.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Високо оцінюючи рецензовану дисертацію привертаємо увагу до окремих аспектів, що потребують уточнення, пояснення, корекції, а саме:

1. П.1.3 має назву «Сутність, структура і зміст соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України». В контексті того, що «сутність» і «зміст» тотожні поняття, тому доцільно було у назві параграфу залишити одне з вказаних понять.

2. На нашу думку, на рис. 2.1 «Структурно-функціональна модель формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України» (с. 157) блок моделі «Концептуально-цільовий» не в повній мірі відображає сутність його змістового наповнення, а тому коректніше його назвати «цільовий». Також доцільно завдання, вказані у концептуально-цільовому блоці доповнити завданням щодо формування особистісно-комунікативного компонента.

3. Заслуговує схвалення здійснений дослідницею аналіз історико-педагогічних та компаративістських засад професійної підготовки фахівців пенітенціарної системи. У контексті цього вважаємо доцільним доповнити перше завдання дослідження в аспекті висвітлення історико-педагогічних та

компаративістських засад професійної підготовки фахівців пенітенціарної системи.

4. Відповідно до вказаної у змісті роботи нумерації, номери сторінок змістилися по тексту на одну сторінку починаючи з с. 94.

Утім, висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують науково-теоретичну і практичну цінність дисертаційної роботи.

Загальний висновок. Рецензована робота є завершеною, самостійною науковою працею, що містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне і практичне значення, що свідчить про оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності та особистий внесок здобувача у вирішення проблеми формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України.

Дисертаційне дослідження Квітки Аліни Сергіївни на тему «Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів державної кримінально-виконавчої служби України», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка повністю відповідає вимогам пп.6, 7, 8, 9 «Порядку присудження доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 та рекомендується до подання для розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді й присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри технологічної та
професійної освіти і декоративного мистецтва
Хмельницького національного університету

Ірина АНДРОЩУК

Підпис засвідчую

Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету,
доктор технічних наук, професор

Олег СИНЮК